

ૐ

શ્રી પરમકૃપાળુદેવાય નમઃ

કઠોપનિષદ

શિબિર-૮

અધ્યાય-૨

તૃતીય વલ્લી

Model Answer Paper**Marks: 50**

Paper તપાસતી વખતે Model Answer Paperમાં આપવામાં આવેલા pointsને વફાદાર રહેવું. જુદાં જુદાં options આપવામાં આવ્યાં છે જેથી તપાસવામાં સરળતા રહે. તેમાંથી કોઈ પણ option લખ્યું હોય, તેનો ભાવ આવી જતો હોય, તો marks આપવા.

(I) સાચો જવાબ પસંદ કરો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. (c) બ્રહ્મ

૨. (b) ઈન્દ્રિયોનો અસ્ત હોય છે, મન સક્રિય હોય છે

૩. (a) રાજયોગ

૪. (c) ઈન્દ્રિયોને વિષયદર્શનથી મુક્ત કરનાર

૫. (b) પૌદ્ગલિક પદાર્થો પ્રત્યે ઉદાસીન થવું

(II) નીચે આપેલ મુદ્દાઓ અને શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્રની ગાથાઓનાં જોડકાં બનાવો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧) c ૨) a ૩) e ૪) b ૫) d

(III) નીચેના પ્રશ્નોનાં થોડાક શબ્દોમાં જવાબ લખો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. મિથ્યાદૃષ્ટિ / મિથ્યાત્વ / દર્શનમોહ

૨. બ્રહ્મ

૩. 1) અવિદ્યા 2) કામના 3) કર્મ

આમાંથી એક કે બે લખ્યા હોય તો ½ mark આપવો, અને ત્રણે લખ્યા હોય તો 1 mark આપવો.

૪. સુષુમ્ના

૫. બ્રહ્માનુભૂતિ / આત્મજ્ઞાન / અપરોક્ષાનુભૂતિ / મુક્તિ / જીવન્મુક્તિ / અમરત્વ / આત્માનુભૂતિ

(IV) નીચેનું કથન સાચું છે કે ખોટું તે લખો. ખોટું હોય તો તેનું કારણ દર્શાવો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

False લખ્યું હોય પણ કારણ ન લખ્યું હોય અથવા ખોટું કારણ લખ્યું હોય તો 0 mark આપવો. True માટે કારણ અપેક્ષિત નથી.

૧. False. આત્મા કારણરહિત છે. / આત્મા કોઈ કારણમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ નથી. / આત્મા શાશ્વત તત્ત્વ છે.

૨. False. મન કરતાં બુદ્ધિ સૂક્ષ્મ છે.

૩. True.

૪. False. દ્વેષ હોય તેના તરફ નહીં, પણ ત્યાંથી દૂર દોડે છે.

૫. True.

(V) નીચે આપેલ ઉપમાઓનો માત્ર પરમાર્થ લખો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. આપણા પ્રયોજન, રૂચિ, માન્યતા, મૂડ અનુસાર આપણે જગતનું દર્શન કરીએ છીએ, પદાર્થોની નોંધ લઈએ છીએ. / આપણને જેનો મહિમા હોય તે અનુસાર આપણને તે વર્થ (અર્થપૂર્ણ) અને વ્યર્થ લાગે છે.

૨. આપણે દૃશ્ય એવા શરીરમાં 'હું'પણું કરીએ છીએ અને અદૃશ્ય, સારભૂત તત્ત્વનું વિસ્મરણ થઈ ગયું છે. / દૃશ્ય એવા શરીરથી આપણે અદૃશ્ય એવા આત્મા પર દૃષ્ટિ કરવાની છે.

૩. જે ઉપયોગ ઇન્દ્રિય સુધી ગયો છે તેને ઇન્દ્રિયોથી પાછો વાળવાથી મુક્તિની પ્રાપ્તિ થશે. / જેમ ઊર્જા ભીતરથી બહાર તરફ જાય છે, તેમ તેને બહારથી ભીતર તરફ વાળવાની છે. / રસ્તો એક જ છે, માત્ર દિશા બદલવાની છે.

૪. પરમાત્માને / આત્માને પ્રાપ્ત કરવા ચેષ્ટારહિત થવું પડે.

૫. જ્ઞાનીનાં વચન ટૂંકાં છતાં મહત્ત્વનાં, સમર્થ હોય છે.

(VI) નીચે આપેલ ખોટી સમજણને સવળી કરો.**Marks: 5**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. તેમને શારીરિક પીડાનો ઉદય આવી શકે છે, પણ ઇન્દ્રિયો સાથેના એકત્વના અભાવને કારણે દુઃખી થતા નથી. / પીડા હોઈ શકે, પણ તેઓ તેને ભિન્નપણે જાણે છે, તાદાત્મ્યપણે નહીં, જેથી તેમની ચેતના શાંત, સ્થિર રહે છે.

૨. દુઃખનો બોધ હોય અને સુખની આશા છૂટી ન હોય ત્યારે કાંતિ થાય છે. / સુખનાં સ્વપ્ન જોતાં હોય ત્યારે કાંતિ થાય છે. / સુખની આશા છૂટી ગઈ હોય ત્યારે કાંતિ થતી નથી.

૩. શાંત, શુદ્ધ, સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ દ્વારા આત્મદર્શન શક્ય છે. / ઇન્દ્રિયો વિના આત્માનો અનુભવ થઈ શકે છે.

૪. તેઓ અમરત્વ પામે છે એટલે કે તેમને અમર તત્ત્વ સાથેના તાદાત્મ્યને કારણે મૃત્યુનો કોઈ ભય રહેતો નથી. / તેમના શરીરનો વિયોગ તો થાય છે, પણ તેઓ પોતાને અમર માને છે.

૫. બ્રહ્મવિદ્યા જટિલ નથી, પણ જો જીવમાં મુમુક્ષુતાનો અભાવ હોય તો તે ગ્રહણ કરી શકતો નથી. / જો સાચી મુમુક્ષુતા હોય તો બ્રહ્મવિદ્યા ગ્રહણ કરવી સરળ છે.

(VII) એક વાક્યમાં જવાબ લખો.**Marks: 10**

દરેક સાચા જવાબ માટે 1 mark આપવો.

૧. જો માત્ર પ્રેમ - તો પ્રેમ ઝેરીલો બની જાય છે / તેઓ પ્રેમને પોતાનો અધિકાર, હક માનશે / તેઓ કર્તવ્યપાલન નહીં કરે / તેઓ પ્રેમની કિંમત નહીં કરે / તેઓ સ્વચ્છંદી, જિદ્દી બની જશે. - ½ mark

જો માત્ર અનુશાસન - તો તેઓ વિદ્રોહ કરશે / સંઘર્ષ કરશે / દમન કરશે / વિકૃત બનશે / વિશ્વ પાસે પ્રેમની ભીખ માંગ્યા કરશે. - ½ mark

૨. દેહના પતન પહેલા આત્માનુભૂતિ ન કરી તો જીવને મુક્તિ નથી મળતી / નવો દેહ મળશે / જન્મ-મરણનું ચક્ર મળશે / અજ્ઞાનને લીધે ઉપજેલી અતૃપ્ત વાસનાને કારણે જીવે અનેક ચોનીઓમાં ભટકવું પડશે.

૩. આત્માનું કોઈ પણ ભૌતિક એંધાણ નથી, જે ઇન્દ્રિયો દ્વારા ગ્રહણ કરી શકાય. / તેના કોઈ ભૌતિક ગુણધર્મો નથી. / આત્મામાં સ્પર્શ, રંગ વગેરે ધર્મો નથી. / આત્માનું પુરુષ કે સ્ત્રી લિંગ નથી.

૪. ચિંતન વિનાનું મનન ઉધાર છે, માટે તે ખરી પડશે. / ચિંતન કર્યા પછી મનન કરવામાં આવે તો સ્વવિવેક પ્રગટે છે અને તે આપણી પ્રતીતિ બને છે. / ચિંતન વિના માત્ર સ્મૃતિની પુનરુક્તિ થાય છે.

૫. ૧) શાસ્ત્ર

- ½ mark

૨) ગુરુ

- ½ mark

૬. નાસ્તિક - કામનાપૂર્તિથી દુઃખ મટે

- ½ mark

આસ્તિક - કામનાઓ મટે તો દુઃખ મટે

- ½ mark

૭. મનુષ્યલોકમાં જીવતાં છતાં નિષ્કામ અવસ્થા પામનાર / જીવન્મુક્તિ પામનાર / મનુષ્ય જીવન દરમિયાન હૃદયગ્રંથિને છેદીને શાશ્વત તત્ત્વની અનુભૂતિ કરનાર / શરીર સાથે એકત્વ તોડનાર.

૮. તેઓનાં સંગનો રંગ લાગતાં વાર નથી લાગતી. અભ્યાસ, શ્રદ્ધા, મહિમા છૂટી જાય છે. / પ્રમાદ, શિથિલતા આવે છે. / તેમના જેવી કુટેવમાં પ્રવૃત્ત થવાય છે.

૯. દેવયોનિમાં ભૌતિક સુખની અતિશયતાને કારણે આત્મિક સુખની ઇચ્છા થતી નથી. / તેઓ નાટકો, અપ્સરા આદિમાં વ્યસ્ત હોવાથી તેમને રૂપાંતરણની આવશ્યકતા લાગતી નથી. / જ્યાં એકલું સુખ હોય ત્યાં મુક્ત થવાની ઇચ્છા જાગતી નથી.

૧૦. આત્માને ધૈર્યપૂર્વક દેહ અને વિભાવનાં આવરણથી જ્ઞાનમાં છૂટો કરી તેનું સ્વરૂપ જાણી શકાય છે. / ખૂબ ધૈર્ય અને સૂક્ષ્મતાથી દેહ, ઇન્દ્રિય, મન, બુદ્ધિથી આત્માને છૂટો પાડવાનો છે. / ખૂબ ધૈર્યથી આત્માને દેહાદિ સંયોગ અને રાગાદિ વિકારોથી છૂટો પાડવાનો છે.

(VIII) મીમાંસા

Marks: 10

૧. આ વલ્લીમાં આપેલ અશ્વત્થ વૃક્ષના રૂપકને આધારે નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

a) અશ્વત્થ એટલે - આવતી કાલે સ્થિત નહીં રહેનાર / અસ્થાયી / અનિત્ય.

- 1 mark

વિચિત્રતા - તેનું મૂળ ઉપર છે અને શાખાઓ નીચે છે.

- 1 mark

b) દૃષ્ટાંત - વંશવૃક્ષના ચિત્રમાં સૌથી ઉપર પ્રપિતામહ મૂકવામાં આવે, પછી તેમના પુત્રો, પુત્રી અને પછી પૌત્ર, પૌત્રીની શાખાઓ દોરવામાં આવે છે. - 1 mark

પરમાર્થ - પવિત્ર બ્રહ્મ સંસારવૃક્ષનું મૂળ, સ્રોત છે, સાર છે તે દર્શાવવા ઊર્ધ્વ મૂલં શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો છે. / સમગ્ર વિશ્વનું મૂળ 'સત્'માં જ રહેલું છે / પરમસત્માંથી જ સંસારવૃક્ષ પોતાનું પોષણ પ્રાપ્ત કરે છે.

- 1 mark

c) અસંગ શસ્ત્ર / વૈરાગ્ય / વિવેક

- 1 mark

૨. આ વલ્લીમાં સમજાવેલ વિવિધ સ્થાનોમાં આત્મદર્શનની તારતમ્યતાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

a) દર્પણમાં દેખાતા પ્રતિબિંબની

- 1 mark

b) પિતૃલોકમાં - સ્વપ્રવત્

- ½ mark

ગંધર્વલોકમાં - જળમાં પ્રતિબિંબ જેવું

- ½ mark

આ બન્ને લોકમાં મન ભોગાસક્ત / વિક્ષિપ્ત / ચંચળ હોવાથી / ઉત્તેજિત / મલીન હોવાથી બ્રહ્મદર્શન અસ્પષ્ટ છે.

- 1 mark

c) તડકા / પ્રકાશ અને છાયાની ઉપમા

- 1 mark

બ્રહ્મલોકમાં ગયા પછી પુણ્ય ભોગવવા માટે ત્યાં ખૂબ લાંબા સમય સુધી, કલ્પના અંત સુધી રોકાવું પડે છે. / મનુષ્યલોકમાં આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં તત્કાળ મોક્ષ સંભવ છે, જે બ્રહ્મલોકમાં શક્ય નથી.

- 1 mark